

VYPRÁVĚNÍ O JONÁŠOVI

Převod materiálu

Pokorný Pavel

Pořadí v lekci

40

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 103,8+11 Hospodin je slitovný a milostivý, shovívavý, nejvyšš milosrdný. Jak vysoko nad zemí je nebe, tak mohutně se klene jeho milosrdenství nad těmi, kdo se ho bojí.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Jon 1,1-3

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti

- **knih Jonáš** se už na první pohled liší od ostatních z Dvanácti proroků, mezi něž patří. Zatímco jejich obsahem jsou z velké části prorocké výroky a kázání, často bez dějového zarámování, podává tato kniha svou vlastní formou souvislého prokomponovaného vyprávění (jako např. příběh Josefa, Gn 37-49). Nejde ovšem o popis historické události. Chce Boží slovo tlumočit v podobě dramatického příběhu.

Knih zpracovává velmi staré prorocké motivy. Hlavní postavou je prorok z 8. stol před Kr. (viz 2. Kr 14,25). Dnešní podoba textu pochází ovšem až z prostředí poexilního židovstva (asi 5-4. století), z doby, kdy Ninive žilo už jen ve vzpomínkách.

Vyprávění se vyrovnává s duchovním rozpoložením poexilního židovstva, ohroženého sklonem k samospravedlnosti, zahledností do vlastních problémů, úzkoprsosti a přezíravým postojem k pohanům. Příběh takto zpotvořenou víru konfrontuje se základními SZNími důrazu na vyvolení Izraele pro všechny národy (viz Gn 12,1nn) a Boží jedinečnou svrchovaností. Právě tyto důrazy nacházejí pak odezvu i v NZním svědectví (Mt 8,23nn).

- **jméno Jonáš** znamená "holubice" V bibli i mimobiblické literatuře jde o častý symbol. Holubici vypouští Noe a ta se stává zvěstovatelkou nové milosti (Gn 8,8nn). V prorockých knihách SZa je hlas holubice obrazem zármutku a pokání (Iz 38,14; 59,11; Ez 7,16; Na 2,8) I Jonáš se má stát nejen zvěstovatelem soudu, ale i pokání a milosti. Skutečnost, že v knize samotné není Jonáš označen jako prorok, chce zřejmě připomenout, že Bůh svobodně zasahuje a se svým poselstvím může poslat kohokoli. Teprve když se **stalo jeho slovo** (viz 1,1), činí tato událost zlověstka proroka, zvěstovatele poselství Božího.

- **Jonášovy proměny**: Jonáš prchá od Boha, tedy SESTUPUJE do Jafy, do podpalubí, do mořských hlubin, do podsvětí. Jonáš NA DNě, v lůně podsvětí, se modlí a (snad nejen liturgicky) vyznává svou závislost na Božím milosrdenství. Těšího dne (2,1) vstal z podmorského hrobu. Ovšem, **co te? udělá** - ZACHRÁNĚNÝ, **SPASENÝ** Jonáš? - s touto otázkou má čtenář sledovat druhou polovinu příběhu. KÁŽE Boží soud, a VYHLÍŽÍ

Boží trest. Bůh lituje a (spasení) Jonáš PLANE HNĚVEM. V modlitbě "vrací Bohu vstupenku" ("vždyť jsem to viděl, že jsi milosrdný"). ZATVRZELÝ Jonáš nakonec nechce žít a brání se Božím otázkám.

Právě tam, kde bychom očekali, že v pokračování příběhu bude rezonovat vděčnost a radost spaseného Jonáše, že bude tutéž záchranu přát i jiným hříšníkům, dochází k překvapivému zvratu - k "patologii víry" (Miskotte). Naplánoval pro pohany Boží trest a je zklamán a roztrpčen, projevil-li se i mezi nimi Boží velkorysé milosrdenství.

- **bezmoc Boží "všemohoucnosti"**: Bůh může nastrojít všechno - bouři, velkou rybu, skořec, žhavý vítr - ale nemůže přemoci Jonášovu zapřiklost, fundamentalismus a samospravedlivost. Toto napětí je jedním ze základních literárních prostředků k vyjádření poselství příběhu. V poslední scéně Bůh musí hájit (pravdaže s laskavou ironií - nicméně bezbranně) svoje milosrdné rozhodnutí proti spravedlivému Jonášovu hněvu. Toto vyznění upozorňuje, že Boží dílo v tomto světě nejvíce ohrožují ti, kdo se domnívají sami nejlépe vidět, jak má Bůh jednat.

- **jsem Hebrej** (1,9): Hebrej je označení pro "lovka odnaproti", cizince, přivandrovalce (v hanlivém slova smyslu). Vyskytuje se v příbězích, které zpracovávají poslání jedinečného vyvoleného lidu mezi ostatními národy (Abraham - Gn 14,13, Josef Gn 39,14, Izrael - Ex 1,16). Jonáš přiznává, že je z toho "divného národa", který uctívá "divného boha" - Hospodina. Tento divný Bůh je skutečným tvůrcem celého světa, nebe, země i moře.

- **veliká ryba**: Jonáš, který zjišťuje, že na moři a v zámoří Hospodinu neunikne - zkouší uniknout do podmoří. Jestliže ovšem Hospodin i tady "nastrojil velikou rybu", ukazuje to na omezenost Jonášovy víry. (srv. Ž 139,8-10).

- **otázka nakonec** (4,11) nechává na posluchači, zda a jak se poselstvím příběhu nechá zasáhnout (srv. např. Lk 15,32)

2. úskalí textu

- **příběh zvstuje jako celek**, nelze ho tedy zkrátit, např. jen na první polovinu (obvykle populárnější). První polovina o záchraně se vypráví tak barvitě a naléhavě především proto, aby posluchači a četáři vynikla nemilosrdnost Jonášova postoje v druhé polovině. Příběh můžete přiměřeně zestrutnit, ale ne zkrátit (tak jako např. nelze zkrátit podobenství o nemilosrdném služebníkovi - Mt 18)

- příběh se často vykládá jako příběh o „neposlušnosti“ a „obrácení“ (srvn. podobenství Lk 15,11nn). Jde však o zploštění jeho důrazu. Základním Jonášovým malérem není útek před Hospodinem, ale úzkoprsost víry a samospravedlivost. Příběh nechce vyhrožovat, že Pán Bůh si „každého najde“. (srovnáme-li s Lk 15,11nn; najdeme v Jonášově příběhu situaci obou bratrů - nepřijímá ovšem reaguje poté, co byl sám zachráněn a přijat!)

- **velryba** - výklad, že "velká ryba" je velryba, najdeme poprvé u církevního otce Augustina (4/5. stol po Kr.) Viděl kdesi kostru velryby a spojil tohoto živočišného s vyprávěním o Jonášovi. Tento biologický výklad se však míjí s funkcí onoho mořského stvoření. (srv. Ž 104,25n). Velká ryba se v příběhu vyskytuje proto, aby bylo jasné, že i na moři a pod mořem je Hospodin svrchovaným Pánem, a také proto, aby měl Jonáš kam "přestoupit": pouze mořní dopravní prostředek - loď za "ponorku".

- **"zázračnost" příběhu** - příběh nechce omráčit vyprávěním o rozpoutané bouři a rybě. Skutečným zázrakem je ochota ninivských k pokání a změně - a pro tento div Božího milosrdenství nemá Jonáš prázdňové pochopení.

3. Metodické pokyny k obrázku

Na začátku mohou děti do ryby na obrázku nakreslit nebo napsat, kdy jim z toho, co si sami zavinili, někdo pomohl. Ptejte se jich potom, k čemu může být dobré si na takový zážitek vzpomenout. Vyprávění pak uveďte tím, že jim třeba jeden dobrý význam napoví. Nezakončete je však mravoučnou výzvou. Ponechte je otevřené, jak tomu v bibli je – končí otázkou. Nechte na ni děti odpovědět samotné a ptejte se po důvodech jejich odpovědí. Nakonec s dětmi obrázek složte, jak je na něm naznaženo. Snad z toho bude zřejmé, co stojí (co je nyní jako na obrázku v pozadí) za pravdivým slitováním.

4. pomůcky

obrázek loď v bouři,

obrázek velké ryby (nechte děti rybu namalovat a pak jí společně vystihněte vnitřek, aby se sem Jonáš dobře vešel)

obrázek nějaké metropole (nemusí být nutně starověká)

obrázek s člověkem, který se upřímně raduje, kaje, nadává

příběh jde dobře vyprávět s pomocí flanelografu (např. zvýraznit, jak se Jonáš „propadá“ čím dál hloub)

5. motivační uvedení do příběhu

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Už se vám někdo posmíval kvůli tomu, že chodíte do kostela, že jste křesťané? Už vám kvůli tomu někdo nadával nebo vyhrožoval?

- a šli byste rádi takového člověka pozvat: Pojďte s námi do kostela, budou dětské bohoslužby - Pojďte s námi na tábor ... ?

Otázka pro starší školní věk:

K jakým lidem máte nedůvěru? Od koho nečekáte nic dobrého? Už vás někdo z takových někým příjemně překvapil?

(Obě motivace umožňují artikulovat zkušenost, která je častým zdrojem samospravedlnosti. Zároveň umožňuje příběh sledovat z Jonášovy perspektivy, která se projevuje hlavně v druhé polovině vyprávění. Pro mladší děti volte konkrétnější zkušenosti a příklady, starší se už dokážou podílit o své zkušenosti s lidmi, kteří jim „nesedí“, veďte je však k reflexi těchto zkušeností.)

6. osnovy vyprávění:

Motivace jsou tentokrát zaměřené podobně pro mladší i starší. Stejně tak oběma vřadkovým kategoriím vyprávějte v zásadě celý příběh. Co s mladšími vypustit, vyřadíte z osnovy.

a) osnova pro mladší školní vřad:

I. Motivace

II. Jonáš má jít do Ninive - mřsta příslovečných nepřátel Izraele a utíká Hospodinu na moře

III. Na moři, pod mořem a "na dně"

IV. Zachráněný Jonáš má jít do Ninive - jde a káže

V. Kající reakce ninivských a Boží odpuštění

VI. Jonáš vyřítá Bohu milosrdenství

VII. Podobenství o skořci a Hospodinova otázka

b) osnova pro střední a starší školní vřad:

I. Motivace

II. Jonáš poslán do Ninive - mřsta příslovečných nepřátel Izraele

III. Jonáš utíká Hospodinu na moře

IV. Jonáš se nechává svrhnout do pod-moří

V. Jonáš v žalm "na dně"

VI. Zachráněný Jonáš poslán opět do Ninive - mřsta příslovečných nepřátel Izraele

VII. Reakce ninivských a Boží odpuštění

VIII. Jonáš vyřítá Bohu milosrdenství

IX. Hospodin klade Jonášovi otázku

VYPRÁVĚNÍ

I. BŔH POSÍLÁ JONÁŠE DO NINIVE

Jonáš byl vřřící řlovřk. Chodil do chrámu, přinášel Bohu obřti a dary, modlil se, snažil se dodržovat Boží přikázání. Jenže jednoho dne po nřm Hospodin Břh chtěl ještě nřco jiného: „Vstař, Jonáři, a břž do Ninive, toho

velikého cizího m?sta na východ?, a vy?i? jim, že mi není jedno, co d?lají. Páchají zlo a já už nechci jen p?ihlížet.“ Jonáš na to nic ne?ekl. Ale nelíbilo se mu, co po n?m Hospodin chce. Vždy? ti v Ninive si z Pána Boha nic ned?lají. Kdyby jim cht?l Jonáš n?co vykládat, vysm?jí se mu anebo ho zmlátí. Anebo obojí. Jonáš se sebral, šel do p?ístavu a nasedl na lo?, která mí?ila daleko na západ. Zalezl do podpalubí a usnul.

II. JONÁŠ KLESÁ PO?ÁD HLOUB?JI

Jonáš nedbal na úkol, který mu Pán B?h dal. Cht?l utéci p?ed posláním, které mu Hospodin sv??il. Zalezl do lodi cizinc?, kte?í se plavili daleko od Izraele. A tu nastala veliká bou?e. Vlny se valily p?es bok lodi. Lodníci se báli. Veslovali, kormidlovali, vylévali vodu. A každý se modlil, jak um?l. A tu si velitel lodi vzpomn?l na Jonáše. Nakoukl do podpalubí a zavolal na n?j: „Co je s tebou, ty ospal?e?! Vsta? a volej i ty ke svému Bohu, a? nás zachrání. Odkud vlastn? jsi a jakého máš Boha?“ Jonáš váhav? odpov?d?l: „Jsem Hebrej z Izraele a mým Bohem je Hospodin, Stvo?itel nebe i zem?. Jenže modlit se k n?mu nem?žu. Nem?žu se mu p?ipomínat. Cht?l bych totiž p?ed ním zmizet.“ Jak to ti cizí lodníci slyšeli, ulekli se. „Ty blázne, jak to myslíš? Hospodin je Pánem nad nebem i zemí, i nad mo?em, a ty mu chceš utéct? Mo?e jist? zu?í kv?li tob?. Dostal jsi nás do nešt?stí.“ Jonáš jim ?ekl: „Ho?te mne do mo?e, snad se tím uklidní.“ Lodníci m?li strach, aby neublížili nevinnému, ale nakonec se nechali p?esv?dit. Hodili Jonáše do mo?e a mo?e se uklidnilo.

Jonáš klesl pod hladinu a klesal po?ád hloub?ji, až docela ke dnu. Mo?e ho poz?elo jako n?jaká velká ryba, jako velká obluda, jako smrt. A tu se za?al modlit.

III. JONÁŠ SE MODLÍ A JE ZACHRÁN?N

Jonáš se modlil k Hospodinu: „K tob?, Hospodine, volám o pomoc. Jsem docela na dn?, p?es hlavu se mi p?evalily vlny, zamotal jsem se do chaluh, nemohu dál. Tak rád bych zase hled?l na tv?j chrám. Hospodine, ty jsi milostivý, shovívavý a nesmírn? milosrdný, u tebe je záchrana, u tebe je spása. Budu ti d?kovat, budu ti naslouchat. A splním, co jsem slíbil.“ A Hospodin vyslyšel jeho modlitbu. Jako by Jonáše velká ryba držela po t? i dny ve své moci a t?etího dne jej vyvrhla na pevný b?eh. I vstal zachrán?ný Jonáš a šel do Ninive, aby vy?ídil Boží poselství.

IV. JONÁŠ KÁŽE A D?JÍ SE DIVY

Jonáš p?išel do Ninive, toho velikého cizího m?sta, kde Hospodina neznali a kde se d?lo mnoho zlých v?cí. Jonáš procházel m?stem a všude rozhlašoval: „Hospodinu, Stvo?iteli nebe a zem?, se nelíbí, co d?láte a jak žijete. Ješt? ?ty?icet dní budete pokračovat a pak bude vaše m?sto zni?eno.“ A lidé mu naslouchali, zamýšleli se nad sebou a za?ali litovat svých zlých ?in?. Dokonce sám ninivský král sestoupil z tr?nu, odložil své nádherné roucho, zahalil se do žín?né suknice a p?iznával svá provin?ní. M?sto Ninive se celé prom?nilo. P?estalo násilí a bezpráví. Místo toho si za?ali pomáhat a pe?ovat o nemocné, chudé, staré a slabé. A vid?l Hospodin, jak se zm?nil, a rozhodl se, že jejich m?sto nezni?í.

V. JONÁŠ SE ZLOBÍ A VY?ÍTÁ PÁNU BOHU JEHO MILOSRDENSTVÍ

Jonáš vzplanul velikým hněvem proti Hospodinu. Jeho modlitba byla plná výřitek: „Neřikal jsem to už dávno, Hospodine, že ty jsi milostivý, plný slitování, shovívavý a nesmírně milosrdný? Měl jsi šanci ukázat všem svoji moc a sílu, svoji spravedlnost. Ale tys jim jen tak odpustil! Takhle z tebe mají všichni jenom legraci! Já jsem oznámil tvou vůli, tvůj soud, že potrestáš každé zlo. Ale tys to neudělal. Nedržíš slovo. Jak te vypadáme – ty i já? Takové ponížení! Takový trapas! Radši bych umřel než tohleto!“ - Hospodin se jen otázel: „Je dobře, že tak planeš?“

Jonáš vyšel z města a zamířil k místu, které si už dříve připravil a odkud chtěl sledovat zkázu města. Velice se zaradoval, když se tam mohl posadit do stínu stromu. Ale druhého dne strom naráz uschl a žhavé slunce pářilo na Jonášovu hlavu. Jonáš se rozhněval až k smrti. Tu se mu ozval Hospodin: „Jonáši, tobě je líto, že zahynul jeden strom. A mně by nemělo být líto, kdyby zahynulo veliké město, kde je na sto dvacet tisíc lidí?“

MODLITBA

Pane Bože, radujeme se z toho, že jsi milostivý, shovívavý a milosrdný, že se nesmiřuješ se zlem, ale rád odpouštíš těm, kdo zlého litují. Dej, ať takovou lásku, kterou nám prokazuješ, dovedeme pát i komukoli druhému. Amen

7. podněty pro rozhovor

- co to znamená "foukat si na dušičku"?
- jak se v dnešním příběhu naplňují prosby, které zpíváme v prvních písních Prosba?
- přetěte si Žalm 139. Zpíval by si ho Jonáš spíše na začátku, nebo na konci příběhu?
- může mít naše nevěra (odmítnutí Božího pověření) škodlivé důsledky pro lidi okolo nás? (viz situace lodníků?)
- co myslíte že je horší - ateismus, tedy přesvědčení, že Bůh není - nebo Jonášovo odmítání Božího milosrdenství?
- mohou věřící lidé volat k pokání (obratu a nápravě) i ty, kteří v Boha nevěří, popř. křesťanství přímo odmítají?
- znáte nějakou románovou či filmovou postavu, která se chovala násilnický, zpuštěný, ale v určité chvíli toho začala litovat a změnila se? Co tuto změnu vyvolalo?
- myslíte že Jonášova malá víra (s níž utíká před Bohem) nějak souvisí s jeho malou ochotou přijmout Boží milosrdenství? Jednal by jinak, kdyby hned šel statečně kázat do Ninive?
- víte, co dnes necírkevní lidé na křesťanech odpuzuje? Zkuste si sepsat katalog takových výřitek a potom ho porovnat s příběhem o Jonášovi. Najdete něco společného?
- víte, co znamená slovo Hebrej? Myslíte, že se jedná o nadávku - tak jako když se Róman říká "cikáni"?

- dá se z p?íb?hu usoudit, jak asi vnímaly Izrael okolní národy? (m?ly k nim úctu pro jejich vzd?lanost a kulturu, bály se jich, pro jejich dob?e vyzbrojenou armádu, vážily si jejich náboženství,...)? Jak je na tom dnes církev? Stejn?, nebo jinak? Je to dob?e, nebo špatn??

- najdete biblickou postavu, která se chová p?esn? opa?n? než Jonáš? (nap?. Abraham prosící za Sodomu)

Odkaz na pracovní list

[40 Vypráv?ní o Jonášovi - st](#)

[Jonáš - obrázky k p?íb?hu](#)

Odkaz na píse?

[Pr?ijd? jiz?, pr?ijd?, Duchu stvor?iteli, Duchu smí?ení](#)

[Jonáš \(BTS54\)](#)

[M?j Bože, k tob? volám, ztrácím se v hlubinách](#)

[Ozvi se, Pane m?j! Já toužím znát tvou v?li](#)

[Pomoz mi, m?j Pane, abych nežil plan?](#)

Cílová skupina

[Starší školní](#)

[Mladší školní](#)

Katechetické cykly

[Pozvání na cestu Starý zákon 2](#)

Biblický odkaz (kat)

[Jonáš 1,1–16](#)

[Jonáš 2,1–11](#)

[Jonáš 3,1–10](#)

[Jonáš 4,1–11](#)